

NOUA ȘCOALĂ DE GÂNDIRE A DREPTEI (I)

**· MONICA MACOVEI · SEVER VOINESCU · TEODOR BACONSCHI · CRISTIAN PREDĂ
· TRAIAN UNGUREANU · MIHAIL NEAMȚU · DRAGOȘ PAUL ALIGICĂ · IOAN STANOMIR
· MARIUS LAZURCA · IONUȚ POPESCU**

Textele care alcătuiesc acest supliment reprezintă 10 mici selecțiuni din amplele interviuri care alcătuiesc volumul Noua școală de gândire a dreptei. În numărul de săptămâna viitoare al acestei reviste veți putea citi alte scurte fragmente din celelalte 10 interviuri incluse în acest volum.

CRISTIAN PĂTRĂȘCONIU

Dreapta: convingere, discurs și diversitate

Oricine citește interviurile adunate în această carte, dacă este de bună-credință, va recunoaște că noua școală de gândire a dreptei este mai mult decât o speranță. Ea este o realitate intelectuală care impune prin forța convingerilor, prin calitatea discursului și prin diversitate.

Cei mai mulți dintre cei intervievați nu ezită să-și declare opțiunea pentru valorile și principiile dreptei, indiferent dacă s-au angajat sau nu în lupta politică partizană. Falsul avantaj al neutralității este repudiat, uneori, în mod tăios, fără menajamente, întrucât, atunci când este vorba de decizii esențiale, care ne privesc pe toți, nu există justificare pentru cei care pretind că sunt neutri sau care cred, în mod naiv, că aceste decizii pot fi luate fără o fundamentare în care tocmai valorile și principiile își spun cuvântul. Desigur că deciziile pot și trebuie să fie judecate în funcție de eficiența lor practică, de efectele benefice pe care le generează în comunitate, dar eficiența nu este un rezultat întâmplător, ci demonstrează tocmai forța sau fragilitatea valorilor pe care se întemeiază fiecare decizie. Dacă oscilațiile tactice sunt, uneori, necesare, ele nu scuză abandonarea obiectivelor politice strategice care nu pot fi înțelese decât ca proiecție a valorilor și principiilor care le fundamentează. Tot astfel, pro-

gresele științei se sprijină nu doar pe descoperiri întâmplătoare (care nu sunt excluse), ci, în primul rând, pe o metodologie riguroasă. Dar aderența la anumite valori și principii, care structurează teoriile și practicile politicii, nu este o condiție suficientă pentru a asigura succesul acestora, nu constituie o garanție pentru infailibilitate.

Calitatea discursului celor intervievați oferă mai mult decât o asemenea iluzorie garanție. Mă gândesc nu doar la rafinamentul cultural sau la performanțele profesionale, ci mai ales la o zonă mai profundă pe care o dezvăluie dialogurile din această carte: ele desenează liniile de forță ale unei gândiri critice, pătrunzătoare, dinamice și flexibile, o gândire aptă să identifice și să evalueze vulnerabilitățile și șansele unei națiuni aflate într-un moment în care ancorele de siguranță de care am reușit să ne prindem, *Uniunea Europeană* și *NATO*, se clatină ele însele. Nu în ultimul rând, diversitatea noii școli de gândire a dreptei este reconfortantă.

VALERIU STOICA

(Fragment din prefața la volumul *Noua școală de gândire a dreptei*.)

MONICA MACOVEI

„E cazul să fim radicali, hotărâți și fermi în propunerile și în mesajele pe care le dăm“

Cum puteți să mergeți înainte?

Urmărind obiective! Desigur, îmi fixez și limite de timp. Unul dintre obiectivele pentru care trebuie acționat încă mult timp este combaterea corupției politice. Expresia „*combaterea corupției politice*“ pare a fi o contradicție în termeni, pentru că legile și deciziile de combatere a corupției sunt exact în mâna politicianilor, inclusiv a celor corupți. Vrem să eliminăm corupția politică, cu alte cuvinte, vrem ca politicianii care au furat sau care sunt corupți să meargă la închisoare, să li se confişte averile dacă nu le-au făcut legal sau, pur și simplu, să plece acasă. Or, acești politicieni nu stau cu mâinile încrucișate, ci, dimpotrivă, atacă pentru a menține lucrurile neschimbate. Atacă sau se apără inclusiv prin legi și decizii politice. De la început, e o luptă grea, e greu să construiești majorități reale. Acest obiectiv este esențial pentru schimbarea țării și trebuie continuat.

V-a bântuit vreodată gândul să vă retrageți din timpul asta de joc în care ați intrat de câțiva ani, să nu-l continuați, să-l abandonați?

Fiecare dintre noi trebuie să-și fixeze limite de timp, să măsoare țintele atinse și pe cele ratate în raport cu un obiectiv și să evalueze șansele de reușită. Cred că așa se pune problema rămânerii sau nu în politică: în funcție de obiective, rezultate și șanse de reușită. Desigur, sunt obiective pentru care, probabil, o „viață politică“ nu ajunge (cum ar fi curățarea clasei politice), dar și aici există realizări de etapă.

SEVER VOINESCU

„După toate sondajele din ultimii 15 ani, portretul românului este unul conservator“

E suficient să fii conservator, să te declari ca atare, pentru a lăsa urme în politica autohtonă? Întreb asta și fiindcă, deși tot aud că există un filon conservator solid în România, oamenii – mai mulți decât 3-4! – care ar putea fi vârful unei mișcări ample de extracție conservatoare întârzie să apară.

Suntem mult mai mulți. Și nu suntem numai în PDL. Foarte recent, un lider marcant al PNL, unul dintre cei care se opun lui Crin Antonescu astăzi, mi-a spus că el este, de fapt, conservator. A fi conservator nu înseamnă să porți în meciuri un tricou cu însemnele acestui club. Sunt foarte mulți conservatori care nu știu că sunt conservatori, din simplul motiv că a fi conservator este o stare naturală, firească. Dacă crezi în familie și în forța comunității mici, aglutinată în jurul bisericii sau a școlii de cartier, dacă crezi că această solidaritate „în mic“ este temeiul marii solidarități naționale, dacă crezi că munca pentru prosperitatea familiei tale este mai ales o datorie, dacă crezi că ești suficient de puternic să-ți iei destinul în mâini, dacă crezi că statul trebuie să fie mic, dar puternic, să te apere ferm când ești agresat, dar să te lase în pace când nimeni nu te amenință, dacă crezi că schimbările trebuie lăsate să se petreacă așa cum scrie la *Ecclesiast*, fără să fie forțate sau blocate,

V-ați simțit vreodată folosită în câmpul politic? Ați simțit că faptele dvs. sunt folosite pentru branding de grupare, branding de partid?

Da. În toate campaniile electorale ale partidului. **Mă refer la ideea de „folosit“ într-un alt sens. Ce spuneți dvs. e neutru. Eu mă refer la aspectul mai negativ: dacă ați fost folosită și dacă, după câteva luni, oamenii care clamau principiile pentru care vă bateți dvs. nu au găsit altceva mai bun de făcut decât să le abandoneze.**

Primul exemplu este perioada imediat următoare intrării României în *Uniunea Europeană*. După 2 zile, pe 2 ianuarie 2007, s-a anunțat o moțiune la Senat împotriva mea, iar după 3 luni am fost dată afară din guvern de către premierul Tăriceanu, în înțelegere cu UDMR și PSD. A urmat încercarea Guvernului Tăriceanu de a schimba conducerea DNA. Părea pregătit să și desființeze această instituție. Chiar dacă s-a schimbat atitudinea politică după intrarea României în UE, iată că DNA a rămas funcțională și pe primul loc în combaterea corupției politice. ANI există și funcționează, chiar dacă a primit „șuturi legislative“ în mod periodic. Declarațiile de avere și interese sunt, în continuare, publice, putem vedea averile politicianilor și demnitarilor. Codurile au mers înainte. Mie mi se pare foarte important că le-am făcut și că sunt acolo. Iată că nu au reușit să scape de ele. Poate că, până la urmă, nici nu am fost folosită. Ura din partea multor politicieni împotriva mea și împotriva DNA și ANI vine tocmai din faptul că aceste instituții au rămas.

dacă crezi că proprietatea ta e sacră și că legea morală din noi prevalează asupra tuturor deciziilor politice oricât de democratice ar fi luate, atunci ești conservator. După acest chip pe care l-am creionat rapid, nu-i așa că recunoști în el milioane de români? În cazul acesta, milioane de români sunt, de fapt, conservatori. După toate sondajele din ultimii 15 ani, portretul românului este unul conservator. Doar că nu a apărut nicio forță politică capabilă să-i ofere platforma de valori și mesajul politic adecvat. Eu încerc să răspândesc acest mesaj și am succes. Vor veni și alții, nu mă îndoiesc.

De curând, presa v-a numit „reformist“, alături de colegii dvs. Monica Macovei și Cristian Preda. Cum puteți fi și „reformist“, și conservator în același timp?

Întâi, o observație de principiu. De la Burke încoace, conservatorii știu bine că schimbarea este legea fundamentală a lumii, că singurul lucru imposibil de schimbat este schimbarea însăși. Tocmai pentru că schimbarea este fundamentul imuabil al lumii, conservatorii respectă schimbarea. Numai că marea diferență între conservatori și liberali ori socialiști este că, pentru conservatori, schimbarea trebuie să se producă natural, la timpul ei, fără să fie grăbită sau întârziată, cu atât mai mult

Nu vă deranjează genul ăsta de atitudine care marchează o ipocrizie majoră? Câteva luni sunteți în aceeași echipă și, după aceea, sunteți dată deoparte...

E nevoie de realism. Aceasta este politica și aceștia sunt politicianii. Eu nu le iau ca pe niște ofense personale. Mi-am asumat riscul să fiu insultată, să fiu făcută în toate felurile. Nu e asta problema. Problema e să atingi niște obiective și să schimbi ceva pentru oameni. La asta m-am gândit întotdeauna, și nu la interesul unui politician sau al unui partid anume.

Cum ați răspunde celor care, inclusiv din partidul din care faceți parte, spun în felul următor: Monica Macovei are un discurs anticorupție excesiv, radical?

Acesta este discursul meu și nu mă schimb. Cred că, după 20 de ani, în România, dacă mai spunem vorbe ocolite și fraze încurcate și lucrăm cu jumătăți de măsură, e rău pentru politicieni. După 20 de ani, cred că e cazul să fim radicali, foarte hotărâți și fermi în propunerile și în mesajele pe care le dăm. Unde ne-au adus politicile jumătăților de măsură?

să fie indusă artificial în numele unui iluzoriu proiect de inginerie socială. Așadar, am fost printre cei care au vorbit și au pledat pentru schimbare în PDL, atunci când am crezut că e timpul ei, și m-am îngrijorat văzând că, dintr-un motiv sau altul, nu se produce. În ceea ce mă privește, personal, o spun limpede: nu sunt un reformator. Nu am ambiția asta și nici nu am pretins vreodată că aș avea anvergura etică necesară. Sunt un păcătos, am bagajul meu de greșeli, pentru mai toate mi-am încasat pedepsele. Ceea ce vreau în politică este exact asta: să lăsăm naturalul, firescul să se manifeste. Când vine vremea schimbării, să lăsăm schimbarea să se producă. Nici mai devreme decât îi e ceasul, dar nici mai târziu. De altfel, un important conservator al vremii noastre, Condolleeza Rice, spunea că a fi conservator înseamnă să îți dai seama

de sensul în care se mișcă natural istoria și să te așezi pe acel sens. Un brânci discret dat lucrurilor în sensul frescului, dacă lucrurile sunt inerte din diferite motive, este perfect acceptabil. România are nevoie de un nou proiect național – o spune toată lumea. Mulți confundă proiectul național cu un scop anume și spun: nu mai găsim ceva de

magnitudinea aderării la NATO și la UE, cauze pentru care am făcut eforturi naționale serioase. Și bine am făcut. S-a încercat să se impună ca proiect național modernizarea statului. Proiectul este, însă, vag. Nu înțelegem toți același lucru prin modernizare și, mai mult, nici nu avem toți o evaluare comună a stadiului în care se află statul

nostru. Eu cred că proiectul nostru național trebuie să fie legat de consolidarea familiei și a acelei comunități din imediata proximitate a familiei, a comunității din jurul școlilor și bisericilor. Asta trebuie făcut imediat pentru regenerarea țesutului societății noastre. Dacă aș fi prim-ministru, acesta ar fi programul meu principal.

TEODOR BACONTSCHI

„Proiectul creștin-democrat nu e o formă de putere clericală, ci un proiect pedagogic“

Ați punctat cândva două cauze majore care explică multe dintre convulsiile dreptei românești: o stângă foarte eficientă în diabolizarea adversarului și o „recuperare“ incompletă a binelui comun, într-o linie eminentemente anticomunistă. Cum am putea face pentru a tinde să recuperăm complet această tradiție a binelui comun, de care suntem încă la distanță?

Stânga a știut întotdeauna să facă propagandă negativă. De la „nu ne vindem țara“ până la campania mediatică bine orchestrată de moștenitorii Securității și portavocile lor găunoase, de la diabolizarea lui Coposu și Rațiu la cea a lui Bănescu, au urmat cu sârg învățămintele de bază ale agitpropului: țintă fixă, idei puține, frazate simple ca să fie înțelese de cât mai mulți și specularea resentimentului.

Nici reducerea luptei împotriva stângii la anticomunism nu a fost suficientă. Trebuie demontat întreg mecanismul conceptual al stângii: falsul egalitarism, asistențialismul, evacuarea responsabilității, minciuna umanitaristă, planificarea birocratică, etatismul. Acțiunea stângii privează omul de demnitate prin reducerea sa la minorat economic, la dependență de statul birocratic, tentacular, omniprezent. Omul la care visează stânga e omul-masă al lui Ortega y Gasset: om fără chip, lumpenizat, asistat, dirijat. Nici omul-atom al libertarienilor nu mă încântă, dar măcar acela își păstrează libertatea, responsabilitatea și gustul riscului. Dacă nu devine fiară, rămâne om liber.

De aceea, singurul răspuns corect este cel creștin,

care exaltă libertatea și recunoaște riscul, dar nu neglijează nici comunitatea solidară, care urmărește binele comun. Binele comun nu e răul cel mai mic, nu se reduce la contractul social și nu se identifică doar cu acțiunea mâinii invizibile. Este un efort conștient, în care intervine mult altruism și renunțare.

Revin: proiectul creștin-democrat nu e nici o ideologie contrapuză alteia, nici o formă de putere clericală, ci un proiect pedagogic, de civilizare a spațiului public tocmai în spiritul serviciului binelui comun.

Efortul nostru este unul de reformă morală, care poate fi asociat unui proiect liberal de reformă economică sau juridică. Exemplul german dovedește clar că salubritatea spațiului public, buna-cuviință dusă până la plictis a dezbaterii publice și o anumită modestie a omului politic, care înțelege că nu reprezintă nimic fără comunitate, nu sunt incompatibile cu bunăstarea generată de o economie liberă, ba dimpotrivă.

Stânga a diabolizat dreapta după 1989. Dar dreapta a diabolizat sau doar a evaluat în adevăr stânga, atunci când a vorbit foarte critic despre aceasta din urmă?

V-am spus deja părerea mea despre fundamentele intelectuale șubrede pe care se sprijină construcția doctrinară a stângii: egalitarism, asistențialism, umanitarism, etatism și așa mai departe. A le recunoaște nu înseamnă a diaboliza stânga, ci a-i expune rațional și pertinent slăbiciunea constitutivă.

Dreapta are și ea lipsuri: cel mai mult îmi displace reducerea dreptei la legalismul contractualist și la capitalism – esențiale amândouă pentru buna orânduire a societății. Nu spun nu. Dar prin această limitare eliminăm sufletul dreptei, care ne vine din respectul față de religie, tradiții, limbă, patrimoniu. Uităm, în primul rând, demnitatea persoanei, care, deși depinde de prosperitatea capitalistă și de domnia legii, nu se reduce la ele, ci le inspiră și le transcende totodată.

Unde vă vedeți peste 11 ani? Ce vă vedeți făcând?

De ce exact 11? Fie, accept cifra și accept de pe acum că voi avea aproape 60 de ani în 2022 – o vârstă nu prea înaintată pentru politică.

Cred că până atunci România va evolua spectaculos. Sunt convins că voi fi în continuare implicat în politica dreptei, dar a unei drepte de alt fel. Viața politică se va simplifica până atunci, reducându-se, probabil, la un bloc popular și unul socialist. Valorile creștin-democrate vor, fi la acea vreme, un acquis de mult metabolizat al dreptei populare.

CRISTIAN PEDA

„Democrațiile liberale sunt un univers al libertății în egalitate“

Din punctul dvs. de vedere, ce tipuri pregnante de intelectuali au activat în câmpul politic românesc după 1989? Ce fel de intelectuali au „jucat“ cu precădere și cel fel de intelectuali au fost mai puțin sau chiar deloc reprezentanți pe scena politică autohtonă?

În marea lor majoritate, au fost intelectuali în primul sens, adică deținători de diplome. De altfel, situația s-a agravat atunci când a început să crească numărul celor cu diplome de la universități private, fiindcă la noi educația privată e contrariul a ceea ce este ea în America. Au existat și angajamente impecabile, chiar dacă episodice, ale intelectualilor critici. Andrei Pleșu e emblematic în această privință, el fiind ministru de două ori, apoi consilier al președintelui. Ar fi foarte interesant un studiu despre membrii comunității universitare angajați în politică. Propria mea universitate, cea din București, a dat până acum un președinte (Emil Constantinescu), doi prim-miniștri (Victor Ciorbea

și Adrian Năstase), numeroși miniștri – de la Valeriu Stoica și Teodor Meleșcanu, la Mihai Golu, Cătălin Zamfir sau Alexandru Athanasiu, ca să nu mai vorbim de cei care au abandonat cariera politică după o scurtă perioadă de angajare à plein temps – cum a făcut, de pildă, Nicolae Manolescu. Cred că politehniștii au fost mai puțini: grupul lor e dominat de E. Andronescu. Institutul de Construcții a dat un premier (Tăriceanu), dar și un fost ministru al Educației (Petrescu). În fine, nu am toate datele, dar e cert că angajamentul elitelor universitare a fost masiv în ultimele două decenii. Sunt însă foarte vizibili și cei cu educație precară. Emblema lor e Vanghelie. A existat, de altfel, un universitar care s-a simțit obligat să câștige voturi cu „garanția“ primarului care a devenit bacalaureat după ce a fost votat de cetățeni. E evident că d-na Andronescu – despre ea vorbesc – nu a vrut voturile universitarilor, ci ale lumii postindustriale de la periferia Capitalei. Folosesc prefixul „post“, pentru

că Bucureștiul nu mai e un oraș industrial, pierzându-și istoria de peste un secol și devenind un oraș al birocrăției de stat și al sediilor sociale de bănci și multinaționale, dar populat încă masiv de generații crescute pe solul industriei socialiste. Această transformare nu a fost recuperată deocamdată de liberalism, făcând

posibilă „complicitatea“ dintre primarul care vorbește cu greu limba română și rectorul Politehnicii.

Când aleg să facă politică activă, politică de partid, nu cumva, cel puțin în România, intelectualii sunt cam naivi? Chiar dumneavoastră – în seria de acuze blânde care vi s-au adus și vi se aduc, inclusiv de către oameni aflați de aceeași parte a baricadei politice – vi s-a reproșat că sunteți un naiv, un idealist...

„E naiv“ reprezintă deja un clișeu. Cine spune

asta vrea fie să te jignească, fie – nu e paradoxal! – să te protejeze. E mai interesantă soarta „idealismului“. Sub comuniști, dușmanul de clasă era numit „idealist“. Antonimul era „materialistul“, omul lucid, înrădăcinat în solul ferm al convingerilor progresiste. Acum, „idealistului“ nu i se mai opune „materialistul“, leninistul cu origine sănătoasă, ci „pragmaticul“, adică omul fără niciun fel de convingeri, ci doar capabil să atingă obiective stabilite de specialistul în marketing politic. Din punctul acesta de vedere, e un regres – materialistul era măcar amic al materiei, în vreme ce pragmaticul

nu mai are niciun amic... Dincolo de aceste accidente semantice, în politică e nevoie de idealuri. De altfel, ce activitate umană e lipsită de idealuri? „Bine, bine, dar ce idealuri?“, veți întreba, pe bună dreptate. Idealurile politice nu sunt foarte numeroase. Mă văd obligat să așez în fruntea listei libertatea. Aceasta e urmată – de fapt, ar trebui să spun că e legată – de egalitate. Da, libertatea nu mai poate fi gândită – ca în secolul al XIX-lea – în absența sau în disprețul egalității. Democrațiile liberale sunt un univers al libertății în egalitate.

Ar fi foarte interesant un studiu despre membrii comunității universitare angajați în politică. E cert că angajamentul elitelor universitare a fost masiv în ultimele două decenii. Sunt însă foarte vizibili și cei cu educație precară. Emblema lor e Vanghelie.

CRISTIAN PREDA

TRAIAN UNGUREANU

„Trecutul m-a antrenat, viitorul mă neliniștește, prezentul mă obligă“

Ce poate determina / provoca la un intelectual o „înregimentare politică“?

Distincția intelectual-politică e un clișeu defensiv, la care ne-a obligat performanța unor Sadoveanu, Călinescu și C. Petrescu, acum 60 de ani, îndată după bine remunerata lor adeziune la binefacerile democrației populare. Așa am învățat să uităm că, mult mai aproape de noi, politica libertății a fost opera câtorva intelectuali remarcabili și cât se poate de străini de virtuțile apolitismului. Havel a condus Cehoslovacia și Cehia vreme de 14 ani, alături de o echipă care putea figura în prezidiul Academiei, dar a înțeles să se „înregimenteze politic“. Saharov a pus în acizi monstrul sovietic și i-a dat lui Gorbaciov foaia de parcurs.

Dacă mergem mult mai jos și vorbim de subsemnatul, răspunsul e: prezentul. Sau, pentru a simplifica un pic o situație foarte simplă: trecutul restant și viitorul accesibil.

Am avut ocazia, nu tocmai fericită, de a observa, până în 1989, devalorizarea colectivă și solidară a lumii românești. Procesul nu s-a încheiat. O sumă de domni și doamne, însoțiți de averile, partidele și televiziunile lor, vor să îl ducă până la capăt. Cu asta, ei vor să spună că viitorul e accesibil. Le e accesibil. Lor. Că îl văd, că sunt la un pas de el și că îl pot determina. Indiferent de opinia celor pe care nu îi întrebă, dar îi prelucrează la cald, în fiecare zi de televiziune lăsată de la Dumnezeu și de la CNA. Aici, în contra acestei pretenții arogante asupra viitorului nostru comun, se plasează politica mea.

Așadar, trecutul m-a antrenat, viitorul mă neliniștește, prezentul mă obligă. Spre deosebire de comentarii bulversate de „înregimentarea politică“, eu cred că intelectualii și femeile sunt oameni. Iar oamenii fac politică sau se pierd în anomie existențială. Cred, de asemenea, că problema e pusă greșit. Întrebarea nu e: ce caută intelectualii în politică? Întrebarea e: ce caută Patriciu, Vântu și Voiculescu în politică?

Fără un Traian Băsescu atât de activ în câmpul politic, ați fi făcut acest pas?

Nu. Dar nici el.

Apropo, sunteți acuzat că i-ați scris „ode lui Traian Băsescu“ și că, de fapt, continuați să o faceți. De ce?

Serviciu contra serviciu. El a pus piedică trupei care pregătea, aici, o Ucraină cu mititei, eu am adulmecat și am semnat. Ideea cu odele vine de la cetățeni care se așază, încă de dimineața, în fruntea stenogramelor. Cireada se încarcă de ordinele telefonate ale patronilor și scuipe în direcțiile indicate. Independența acestor militanți antiodă e remarcabilă: uneori presimt singuri ce vrea stăpânul și se descurcă fără indicații.

Unde vă aflați ca plasament ideologic-doctrinar? Unde vă așezați cu mâna dvs., ca să zic așa?

În cărți, la dreapta. În realitate, în realitate. Am înghițit ambulatoriu, prin trenuri, săli de lectură și

avioane, câteva biblioteci. Marfă de calitate: Hayek, Tocqueville, Spengler, Conquest și atâția alți incorecți sau inactuali. Când am aterizat, am înțeles o zicere uitată a lui R. Aron, care mărturisea că, înainte să execute în editoriale un ministru sau un lider de partid, încerca să se pună în fața decizei pe care o luase sau o refuzase victima. Mica precizare a lui Aron m-a urmărit 20 de ani. N-am înțeles-o. Mi s-a părut, chiar, o cedare. Abia după ce am început să cunosc viața politică și personajele ei ca realitate umană profundă și contradictorie, am renunțat la schematismul rarefiat al doctinelor. Ideologia e o amantă devastatoare, deși trebuie spus că palmaresul criminal al ideilor politice vine din prea puține, nu din prea multe cărți citite. Nazismul german a fost clădit, într-o societate ultraeducată, de un frustrat rău educat. Comunismul originar-sovietic a fost dezvoltat de un semidoct ca Lenin și desăvârșit de un demon abil și anticerebral ca Stalin. Argumentul lor câștigător a fost muntele de cadavre, nu știința politică.

MIHAIL NEAMȚU

„E nevoie de profesioniști din toate domeniile, capabili să schimbe și politica, și politicile“

Cum vedeți / cum apreciați relația dintre intelectuali și politică din perspectiva riscului moral? E un pariu care merită asumat?

Astăzi suntem încurajați să vedem politica drept „cel mai murdar colț al vieții publice“. De ce? Nu e oare curios faptul că, după douăzeci de ani de la dispariția partidului unic, angajamentul politic e blamat apriori? Pasivitatea, lehamitea, disprețul față de participare – nu sunt acestea tot atâtea forme de subminare a democrației? De ce am vedea cu ochi mai buni activitățile sindicale (recompensate frumusețea cu bani pentru lideri)? Au oare „dansul pinguinului“ sau agitația proletară un plus de „legitimitate“ față de o campanie electorală?

N-aș spune că doar politica implică „hazardul moral“. Da, există în România postcomunismul o tradiție intelectuală care separă civismul de angajamentul politic (paradigmatică în acest sens a fost mișcarea din Piața Universității, care a refuzat joncțiunea cu „partidele istorice“). Totuși: absolut fiecare meserie ascunde anumite capcane. Pretutindeni există ipocrizie. Și în presă se vând iluzii. Și în sport se încălcă principiile etice. Alții ar evoca aici industria de marketing sau show-biz sau chiar universitățile de stat sau private... Descoperimitea, traficul de influență, banii negri sau păcatul simoniei chiar și acolo unde nu te-ai aștepta: în justiție, la tribunal, în anumite biserici. Purismul unor intelectuali dezangajați sau retorica indignării facile („mi-e scârbă“, „m-am săturat“) nu duce foarte departe. Aceleași eminențe cenușii care detestă politica deplâng calitatea parlamentarilor și susțin implicarea statului în educație, cultură sau

mediu. De ce n-am spune că activitatea politică e o prelungire a responsabilității civice? Impasul profund al României de astăzi ține de criza statului și de criza resurselor umane adecvate buneii guvernării. Nu văd cum putem rezolva această problemă fără o decizie politică.

În particular, politica împlinește vocația intelectuală sau culturală – cel puțin dacă ne raportăm la modele precum Kogălniceanu sau Maiorescu (există și exemple recente pe care le admir mai puțin: canadianul Michael Ignatieff, de pildă). Politica e o construcție de echipă, proiectată pe termen lung și infinit mai dificilă decât redactarea unui articol de opinie. Mi s-ar părea nedrept să-i judecăm drept oportuniști pe toți oamenii cu simț istoric și conștiință comunitară care doresc să activeze politic în condiții de libertate.

Preluarea de către partide a unor energii vii din societatea civilă a fost, în ultimul deceniu, un lucru înnoitor. Cu toate erorile individuale care pot fi comentate, cu toate alunecările de picior sau micile abateri, cu toate rivalitățile sau geloziile personale, cred că politica românească a câștigat, scoțând în față figuri precum Mihai Răzvan-Ungureanu sau Adriana Săftoiu (pentru liberali) ori Sever Voinescu, Cristian Preda, Monica Macovei, Mircea Miclea, Raluca Turcan, Cristina Trăilă, Andreea Paul-Vass, Toader Paleologu, Daniel Funeriu sau Teodor Baconschi (pentru populari). N-a adus Ionuț Popescu un plus pentru finanțele țării? Nu vi se pare o reparație morală oferită diasporei românești *Legea votului în străinătate*?

Să observăm că toți aceștia n-au venit singuri...

De acord. Datorăm mai ales unor oameni ca Traian Bănescu, Theodor Stolojan sau Valeriu Stoica această injecție de normalitate și decență în spațiul public. Procesul trebuie să continue, fără a se limita doar la recrutarea „intelectualilor“. E nevoie de profesioniști din toate domeniile, capabili să schimbe și politica, și politicile. Cunosce medici, avocați, antreprenori, arhitecți sau liber-profesioniști care ar aduce plusvaloare dezbaterii publice. Nu mi se pare OK să intri în politică doar pentru că te bântuie fantasma puterii, înainte de-a face contactul cu nefericirile cetățeanului de rând. Nici excesele de voluntarism meritocratic nu sunt bune („mi se cuvine“, „am tot dreptul“, „sunt predestinat...“). Faci cinstit politică când, având înzestrările cuvenite (viziune, verb și patos retoric, umanitate caldă, inteligență emoțională, simțul orientării practice), oamenii străzii te și îndeamnă să faci pasul. Îmi par inutilizabili politicienii pe care viața lor profesională îi plictisește, dar și înalții funcționari ai statului în căutare de sinecură, bani ori statut social. Dacă decizi să te implici, trebuie să accepți că nici politica nu te sfințește, după cum nici apolitismul nu te face înger.

DRAGOȘ PAUL ALIGICĂ

„De ce comunitatea oamenilor de afaceri de la noi e anemic reprezentată în spațiul public?“

Stați mult și de mult timp – la modul fizic – în afara României. Ce beneficii oferă distanța spectatorului angajat, care sunteți?

Autonomie. Și, cu asta, o oarecare simplificare a ecuației cu care operez. Angajamentul meu, atât cât a fost, a fost degrevat în bună măsură de neliniști sau calcule personale. În plus, mi-a permis luxul de a fi implicat fără să fiu obligat să fiu un jucător. Este un lux. Oricum, așa cum știi, în ultima vreme mi-am redus masiv implicarea în proiecte politice în țară. Așa că rămân un spectator, dar tot mai puțin angajat, până când, probabil, voi fi doar un spectator.

De ce?

Două răspunsuri. Primul. M-am plictisit, am obosit. A trăi într-o țară și a fi racordat nonstop la ciclul mass-media și politic din alta, pentru a avea reacții în timp util, nu e o plăcere. Al doilea: sunt om de echipă. În plus, înțeleg și teoretizez coordonarea și cooperarea socială – diviziunea muncii. Scriu articole academice despre asta. Văd și înțeleg cu precizie clinică patologiile cooperării sociale. Înțeleg când și de ce trebuie să-mi ajustez așteptările la o realitate dată. Când atingi o limită, te oprești. Dacă datele problemei se vor schimba însă, voi

reconsidera, evident. Dar, momentan, acestea sunt datele problemei.

Ați avut prea multe așteptări nerealiste și, de aici, ulterior, dezamăgiri de la dreapta românească?

Depinde. Dreapta politică românească, în sens de curent reprezentat în plan politic și al guvernării de o forță politică (partid politic) cu un leadership ce își asumă o identitate și un discurs proresponsabilitate și antietatist, nu există decât de vreo 2-3 ani. N-a prea fost timp să fiu dezamăgit. Așteptările sunt așa de scăzute că, sincer să fiu, sunt încă mereu și mereu plăcut surprins chiar și de cele mai mărunte gesturi în direcția responsabilizării și dezetatizării.

Dreapta intelectuală e mai veche. Dar și ea s-a ridicat și s-a reinventat tot din aproape nimic. Aici lucrurile sunt mai amestecate. Am fost mereu mirat și dezamăgit de lipsa de curaj din partea unor figuri intelectuale în a-și asuma coerent și ferm identitatea și discursul de dreapta în public.

Cu dreapta economică – comunitatea oamenilor de afaceri ce susțin politica și ideile de dreapta – e altceva. Nimeni nu s-a ridicat până azi la înălțimea așteptărilor. Nu a așteptărilor mele, care sunt mici.

Ci comparativ. Privesc la țările pe care le cunosc mai bine, pentru că am fost profesionalmente legat de ele sau în care am locuit: SUA, Franța și într-o anumită măsură Anglia și Austria. Privesc apoi la comunitatea oamenilor de afaceri de la noi. Este încă în paleozoic. Trăiește tranziția spre mezozoic.

De unde lipsa aceasta de curaj în a asuma, public, discursul de dreapta? Și, doi: de ce dreapta economică e, îmi permit să rezum ceea ce ați spus dvs., atât de anemic reprezentată în spațiul public?

Nu pot să speculez cu privire la sursele și rațiunile lipsei de curaj. Pot doar să o constat. De ce comunitatea oamenilor de afaceri de la noi e anemic reprezentată în spațiul public? Răspuns facil: lipsă de viziune, ignoranță, lașitate,

iresponsabilitate, dezinteres, comoditate, îngustime de minte și, nu în cele din urmă, interese clar orientate către principii străine pieței libere și societății deschise. Separate sau în conjuncție, sau în varii combinații. Răspuns alternativ: poate că nimeni nu a făcut încă un efort serios de antreprenoriat social și politic care să încurajeze această prezență.

Ca om de dreapta, care considerați că sunt marile atuuri ale stângii românești?

Dacă numim „stânga“ doctrina și practica ce pun egalitarismul și redistribuția pe criteriile „dreptății sociale“ înaintea libertății și eficienței și cred sincer în acest set de preferințe, atunci nu știu dacă putem vorbi de „stânga“ în România de azi. Dacă numim „stânga“ instituționalizarea strategiei prin

care o minoritate folosește aparatul de stat speculând lenea, resentimentul, prostia și slăbiciunea de caracter a unei părți a societății pentru a spolia o altă parte a societății, atunci, ca peste tot în lume, cele de mai sus sunt atuuri importante: lenea, resentimentul, prostia și slăbiciunea de caracter. În plus, tupeul. Tupeul enorm, tupeul devenit profesie.

IOAN STANOMIR

„Principala moștenire a aventurii conservatoare românești este încrederea în principii“

Pentru un conservator autentic, al secolului XXI, și anume pentru un conservator român, sunt suficiente referințele conservatoare autohtone sau nu strică deloc să aibă la picior și surse de inspirație din Vest?

Niciodată conservatorii noștri nu s-au gândit pe sine în termeni autarhici. De la început, conservatorismul românesc din Principate s-a născut ca o formă de aculturație. Liberalismul și conservatorismul sunt fețele gemene ale unui fenomen de sincronizare cu Europa. E un truism, dar mă simt obligat să repet. S-au împrumutat sensibilități, s-au împrumutat vocabulare, s-a împrumutat o gramatică de înțelegere a realității, înțelegându-se până la urmă că realitatea românească poate fi examinată intelectual doar dacă ai la îndemână uneltele semantice ale gândirii occidentale. Cu alte cuvinte, „tradiția“ este o tradiție înțeleasă occidental. Acesta este principalul paradox al conservatorismului românesc, care se naște ca ruptură cu trecutul. El elogiază trecutul, dar se disociază de un trecut în raport cu care se simte străin. Ar fi greu să îl imaginăm pe P.P. Carp sau Titu Maiorescu în vecinătatea Mavrocordatilor. Îi separă un secol, dar granița este reprezentată de asumarea civilizației occidentale. Nu trebuie să ne ferim în a analiza aceste evoluții fără mânie și părtinire. Conservatorismul românesc a fost un curent influent, care a ieșit din scenă după 1925, a supraviețuit larvar până în 1938, după care, în contextul impunerii definitive a dreptei radicale, a

fost schimonosit de legionarism, antonescianism și de stalinismul național al lui Nicolae Ceaușescu. Cum am recitat alături de colegii mei o parte însemnată a contribuției conservatorilor români, pot să vă spun că oricât de modești ar părea aceștia în comparație cu congenerii lor occidentali, tentativele lor nu trebuie coborâte în ridicol. A existat o mișcare gândită să contureze o conduită conservatoare și de multe ori aceste gânduri au fost însoțite și de caractere. Dacă mă gândesc la Barbu Catargiu sau la P.P. Carp, avem două figuri care au fost simultan inteligențe și caractere. Nu judecăm aici opoziția lor poate prost plasată în raport cu schimbarea socială, ci discutăm în termeni de verticalitate etică. Primul s-a sacrificat întru apărarea unei idei, iar cel de-al doilea și-a compromis cariera politică prin asumarea până la capăt a propriilor sale convingeri. P.P. Carp a fost și unul dintre cei care au glosat în marginea corupției, rostind în Camera un discurs memorabil despre relația ce îi unește pe politicieni cu banul public. Corupția nu este o invenție a epocii de după revoluție, dar ceea ce face diferența dintre atunci și acum este dispariția graduală acum a caracterelor care să acționeze ca o contrapondere la extinderea ipocriziei, minciunii și falsității.

Unde s-a dus suflul conservator atât de puternic, după ce istoria a intrat cu bocancii în sufletele oamenilor? Și pun întrebarea asta având în minte o evidență - anume că, după 1989, dintre toate curentele politice, istorice, de

tradiție din România, conservatorismul a renăscut cel mai puțin și, când a făcut-o, a făcut-o într-o formulă absolut grotescă.

Conservatorismul a ieșit din scenă în România interbelică, lipsit de glorie, pentru că nu a avut inteligența de a se adapta la un context politic schimbat. În perioada de după 1920, conservatorii sunt regăsiți la alte partide. Un număr semnificativ de conservatori au migrat către Partidul Țărănesc și țărănismul însuși a fost privit de unii ca o continuare, de pe alte poziții și cu alt suflu, a gândirii conservatoare. Alți conservatori au trecut alături de Alexandru Averescu, crezând că mitul averescan va reuși să redeștepte o filosofie conservatoare agonizantă. Dar cred că principala moștenire pe care o putem salva din această aventură conservatoare românească este încrederea în principii, cultivarea rectitudinii și opoziția față de tipul politicianului care oferă un panaceu cu aceeași ușurință cu care un saltimbanc de circ oferă trucuri spre deliciul mulțimii.

MARIUS LAZURCA

„Pentru a intra în marile proiecte, familiei ar trebui să i se recunoască importanța publică“

Dacă se poate construi în jurul ideii de familie, de ce, fără excepție, marile proiecte politice de după 1989 nu au forjat această idee?

Mai în glumă, mai în serios, voi răspunde că „marile proiecte politice“ la care te referi s-au născut într-o țară lipsită aproape de desăvârșire de „mari familii“, în toate sensurile imaginabile ale sintagmei. Să nu uităm, în primul rând, că dictatura comunistă a privat România de familiile aparținând aristocrației sau marii burghezii. Cred că, tocmai în interiorul acestor familii și plecând de la experiența transmiterii unor valori - nu doar materiale, ci și morale -, se poate naște o conștiință a responsabilității, definită la scara mai multor generații. Faptul de a te naște într-o mare familie te angajează de la bun început într-un pact de solidaritate cu propriii înaintași remarcabili, cu cei cărora le ești contemporan, dar și cu membrii viitori ai spitei. Or, aceasta este, cred, experiența cea mai

genuină a patriotismului: atașamentul față de un patrimoniu moral și material încredințat spre păstrare și transmitere. Am sentimentul că această experiență elementară formează politicieni mai buni și mai responsabili decât facultățile de științe politice.

Aș avansa și o a doua explicație pentru atenția relativ scăzută acordată familiei în „marile proiecte“ despre care discutăm, și anume privatizarea familiei contemporane. Aș spune că astăzi sesizăm cu o oarecare dificultate natura inerent publică a familiei și, din acest motiv, ezităm să înscriem tematica familială pe agenda publică. Azi definim familia ca „acasă“, drept sanctuarul de intimitate de care „statul“ trebuie ținut departe. Într-o oarecare măsură, acest lucru este adevărat. Totuși, familia este, în același timp, pentru a da un prim exemplu, și mediul educativ prin excelență, este, așadar, ambianța în care copilul asimilează valori,

cunoștințe, reguli. „Naționalizând“ educația, încredințând-o în întregime statului, „privatizăm“ familia, adică o reducem la cotlonul în care ne retragem osteniți după activitatea publică. Eu cred că, pentru a intra în „marile proiecte“, familiei ar trebui să i se recunoască importanța publică. Se poate începe prin gesturi foarte simple: a recunoaște, de pildă, faptul că părintele care se consacră îngrijirii și creșterii copiilor face un

serviciu public, demn de a fi recunoscut ca atare. Îmi amintesc, în acest sens, o conferință organizată de către președinția cehă a *Consiliului European* și dedicată tocmai acestei întrebări: în ce fel statele europene pot recunoaște contribuția la binele comun a mamelor care renunță, definitiv sau temporar, la carieră de dragul creșterii și educării copiilor?

Nu credeți în disoluția familiei, deci nu sunteți foarte convins de, preiau o formulă C.T.P.-istă, „disoluția autorității“.

Nu cred în disoluția familiei, dar nici nu idealizez situația familiei contemporane. Am, dimpotrivă, impresia că, fără să fie pândită de dispariție, familia de azi nu are neapărat o viață simplă. Dificultățile ei sunt numeroase, nu e cazul să fac aici inventarul lor complet. M-aș referi din nou doar la vocația

educativă a familiei. Am sentimentul că azi reducem la prea puțin această vocație. În familie, copilul nu învață doar să folosească olița, după care, odată această deprindere asimilată, îl putem încredința grădiniței publice. Avem față de propriile noastre progenituri răspunderi mai mari, poate chiar aceea de a le învăța diferența dintre bine și rău. Chiar de n-o vom face dăscălindu-i, copiii noștri vor lua de la noi spontan această lecție. După cum spontan vor deprinde gradual, de la simplu la sofisticat, și ideea de autoritate. Cred că e iluzoriu să credem că cei mici vor recunoaște autoritatea celor mai mari și mai puternici decât ei, întemeind astfel autoritatea pe teamă. Am, mai curând, impresia că le vor recunoaște autoritatea celor de la care așteaptă și primesc atenție, tandrețe, sprijin.

Apropo de familia politică: unde vă simțiți cel

mai acasă și unde cel mai stingher?

Am votat întotdeauna cu dreapta. Mai întâi, dintr-un reflex anticomunist, destul de comun generației mele. Convingerile s-au instalat mai târziu, gradual, deși aș putea spune că niciodată nu m-am simțit în întregime reprezentat de oferta politică disponibilă. Ca sensibilitate, sunt fără îndoială un conservator: merg la biserică, am convingerea că obiectivul ultim al educației e discernământul (adică, în fond, distincția dintre bine și rău). Cred că Platon și Seneca au înțeles omul mai adânc decât Marx sau Derrida. Mi se pare că datoria esențială a statului e să creeze oportunități și că tentația de care el trebuie în permanență ferit e proliferarea necontrolată. Prefer inițiativa privată, dar știu că doar statul poate furniza anumite bunuri publice - justiția sau securitatea cetățenilor, de pildă.

Nu cred în disoluția familiei, dar nici nu idealizez situația familiei contemporane.

MARIUS LAZURCA

IONUȚ POPESCU

„Mă uit în jur pe scena noastră politică și mi se pare că dreapta nu există“

De ce nu aveți ieșiri mai apăsate, mai zgomotoase în spațiul public?

Eu m-am retras cam de un an jumătate din spațiul public. Nu am mai apărut la televizor, cu câteva excepții. Mi se pare că e o hărmlăie generală în care nimeni nu mai stă să asculte un argument, nu mai poți să formulezi trei fraze, pentru că ești oricum intrerupt. În plus, mereu aceleași dezbateri - de genul: aducem doi sindicalisti, doi pensionari, o femeie și pe nu mai știu cine - în care nu mai ai o dezbatere pe argumente, la orice spui îți se dă o replică de genul „dar tu știi cum se trăiește cu pensie de 7 milioane de lei?“. În fața unei astfel de replici, orice argument cade, nu mai are nicio greutate și atunci am hotărât să nu mă mai duc.

E o retragere pe termen lung sau e o retragere strategică, de context?

Nici intrarea mea în politică nu a fost una premeditată, voită. Am intrat mai mult împins de la spate. Eu avusesem o propunere încă din anul 2000 de la Valeriu Stoica, când conducea PNL, să candidez pentru parlament. Nu eram membru, nu aveam nicio legătură. Nu mă interesa nici să intru într-un partid. Prin 2003, când venise deja Stolojan la PNL, Cioroianu devenise și el membru PNL. S-a întâmplat într-o zi, am stat în aeroport cu Mona Muscă vreo 6 ore, pentru că nu pleca avionul, era ceață la Cluj. M-a tocat mărunț-mărunț să intru în partid, că uite acum cu Stolojan... Și am zis ok, bine, hai să intru în partid, mai ales că mi se părea atunci, în 2003, că atmosfera sub PSD devenise sufocantă. Mi-am zis să pun și eu umărul cât pot. Plus că aveam ideea asta fixă cu cota unică. Doream să introduc în România cota unică. Era evident că, doar stând acasă sau vorbind la televizor, nu poți să faci nimic. Trebuie să intri în ring. Atunci am decis să intru în ring, fără prea mare tragere de inimă. S-a întâmplat să ajung apoi și ministru și să pun în aplicare ideea pentru care eu intrasem în politică. Fusesem ales, între timp, și senator, în 2004. În 2008, nu mai aveam de gând să candidez iarăși, dar tot așa, la insistențele multora din partid, am acceptat să candidez. Mi-a plăcut că eram într-un colegiu unde concuram cu Crin Antonescu și cu Răzvan Theodorescu.

Doi istorici.

Și mi-a plăcut ideea de a-l învinge pe Crin Antonescu. Deși aveam amici din PNL care îmi spuneau să nu mă duc în colegiul acela că o să intre Crin, chiar dacă iese pe locul 2. Chiar asta îmi și doream, să îl bat pe Crin, dar să nu intru în parlament, pentru că nu îmi doream încă 4 ani de parlament. Și așa s-a și întâmplat.

Cum e să îl bați pe Crin Antonescu?

E un sentiment plăcut să-l învingi pe cel care apoi urma să devină marea speranță politică a PNL. A fost o campanie în care staff-ul lui Antonescu a băgat foarte mulți bani. Nu era numai colegiul, ci tot orașul era împânzit de panouri cu poza lui Crin Antonescu.

Înflorise colegiul de crini.

Era o fotografie cu Crin, cu Orban și Cristian Topescu care apărea peste tot în București. Am împărțit și eu câteva flyere, câteva chestii nesemnificative. M-am simțit foarte bine că l-am bătut.

Așadar, e o retragere temporară sau pe termen lung?

Sincer, mi-am pus și eu întrebarea asta și mă întrebă și amicii. Pe de-o parte, am multe momente când îmi doresc să redevin anonim, să nu mai am de-a face cu viața publică. Pe de altă parte, apar tot felul de chestiuni în care simt că trebuie să spun și eu ceva ca să pun lucrurile la punct, ca să zic așa. Și atunci mă apuc și mai scriu câte ceva sau accept câte o invitație la TV.

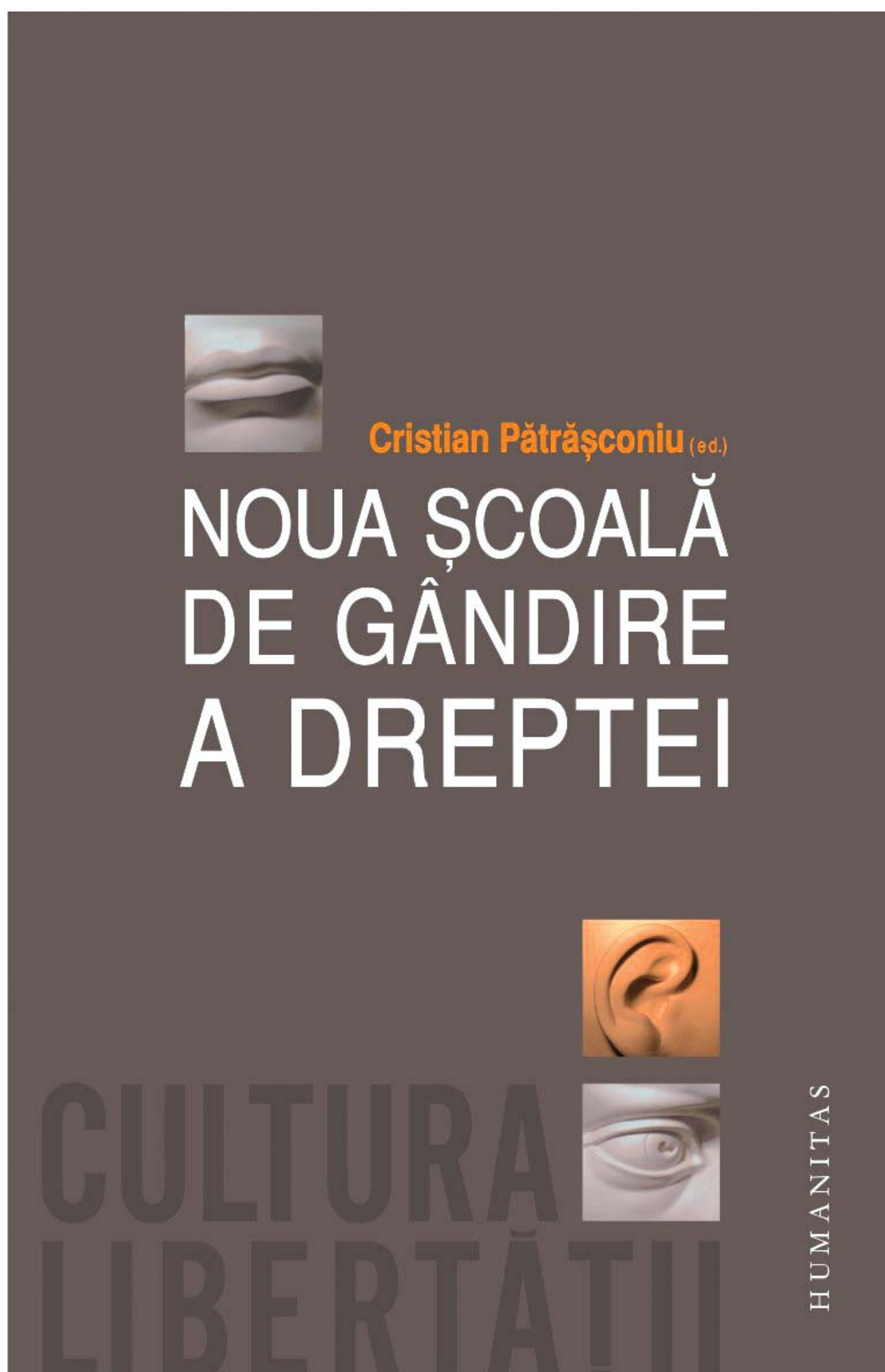
Vă administrați în cea mai bună manieră cu puțină date de brand personal? Întrebarea se leagă inclusiv de intenția de prezență mai discretă.

Nu am nici cea mai mică intenție de administrare a brandului. Chiar mi se pare că fac totul foarte natural, fără să îmi premeditez, nu am niște chestii deliberate. Pur și simplu mi se pare că e de ajuns să fii natural.

Ce fel de personaj public sunteți, ce fel de liberal asumați că sunteți?

Mi se pare că, dacă vorbim de liberalism de dreapta, în România nu există dreapta. De asta am și o problemă în a-mi propune să fac pasul ăsta înapoi. Eu mă consider un tip de dreapta, deși sunt provenit dintr-o familie săracă, fără datele genetice de a fi de dreapta. Dar mă uit în jur pe scena noastră politică și mi se pare că dreapta nu există. Dreapta există în seminarii, în dezbateri, în cărți, dar pe scena noastră politică nu există. Mie mi se pare că dreapta este indestructibil legată cel puțin de două noțiuni: privatizare și proprietate. În România, nu există un om politic care să mai susțină privatizarea. Dimpotrivă, e un concurs - cine înjură mai tare privatizarea și companiile deja privatizate și cine regretă cel mai tare că s-au privatizat deja unele. În ce privește rezolvarea chestiunii proprietății, nu mai există ca problemă, decât atunci când ne mai trage CEDO de urechi și ne atinge la buzunar. În rest, acești doi piloni ai dreptei mi se pare că sunt total ignorați și, mai mult, blamați. Avem numai oameni politici de stânga. Deci, practic, toate partidele sunt de stânga, după părerea mea. Avem jurnaliști de stânga. Marea masă a lor sunt așa. Țasta e mesajul pe care îl transmit. Și atunci, inevitabil, opinia publică, în ansamblul ei, e de stânga. Dacă te uiți la comentariile textelor de pe Internet, vezi că toată lumea sau cea mai mare parte este de stânga, e împotriva privatizării. Stânga e foarte apetisantă. Adică dreapta poate părea cinică într-o țară încă săracă (totuși, nici pe departe atât de săracă precum e în statistici sau cum apare la televizor). Să vorbești de competiție, concurență, individualism, merite personale, ascensiune poate părea puțin cinic.

**Hanns
Seidel
Stiftung**

Institutul de Studii Populare

Materialele din acest supliment au fost puse la dispoziția revistei 22 de către Institutul de Studii Populare.

Supliment apărut cu sprijinul Institutului de Studii Populare și al Fundației „Hanns Seidel“

Responsabili de proiect: Rodica Palade, Cristian Pătrășconiu;
Responsabil de număr: Răzvan Brăileanu;
Tehnoredactare: Nicolae Rusu;
Corectură: Mara Ștefan, Bernard Noghiu;
Secretariat: Cristina Spătăreanu;
Contabilitate: Iulia Todie.